

A HONVÉDELMI MINISZTERIUM INVERZ LOGISZTIKAI RENDSZEREINEK AKTUÁLIS KÉRDÉSEI

Mint minden dolognak, az inverz logisztikának is többféle megközelítése lehet. Itt nem a fogalmi meghatározás sokszínűségére, vagy egyetemességére, hanem a megfogalmazás mögött rejlő, az inverz logisztikát művelő szervezet sajátosságaira és sajátos értelmezésére gondolok. Az inverz logisztikai folyamat és annak belső tartalma mást-mást jelent egy gyártó, egy kereskedő, egy feldolgozó, egy közigazgatási, stb. szerv számára.

Mivel saját tapasztalataimat és indíttatásomat használom fel jelen ismertetőben, így elkerülhetetlen, hogy egy közigazgatási szerv, a Honvédelmi Minisztérium (HM) megközelítéséből lássam és láttassam e folyamatot. Ez a szemszög - nem megkérdőjelezve az inverz logisztika fogalmát – speciális értelmezést ad annak.

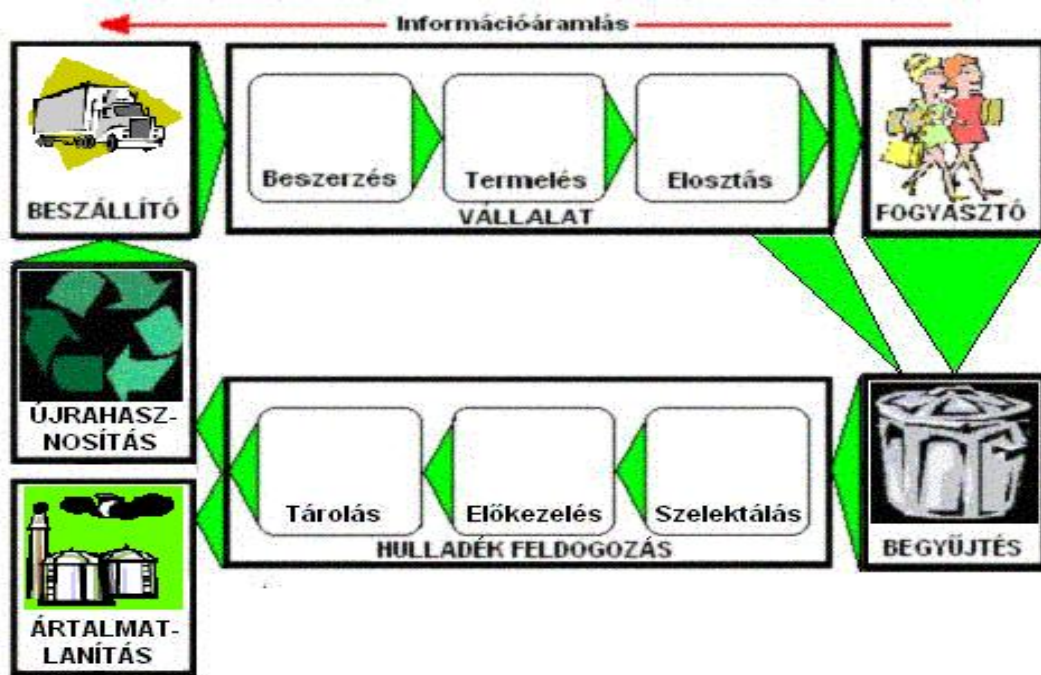
E cikk megírásával kívánom ráirányítani a figyelmet a HM inverz logisztikai rendszerének jelenlegi helyzetére, annak értelmezésére, a felesleges anyagok felhalmozódásának okaira és jogszabályi meghatározottságára, valamint az eddig elért eredményekre. Lehetőségeket tárok fel és célokat határozok meg, melyek további kutatásaim (kutatások) alapjául szolgálhatnak.

1. De mi is az inverz logisztika?

A logisztika része. Amennyiben a logisztikai folyamatok irányát vesszük alapnak, akkor beszélhetünk a termelőtől a fogyasztó irányába ható anyagáramlással, melyet nevezzünk ellátási logisztikának, a fogyasztótól a termelő felé ható áramlást pedig inverz logisztikai folyamatnak hívhatjuk. Egyféle megfogalmazás szerint: *„Az inverz logisztika olyan tudományos és gyakorlati ismeretek, tapasztalatok és módszerek összessége, amelyek alkalmasak az eredeti használaton kívülre kerülő áruk, termékek, erőforrások és az ezekhez kapcsolódó információk hálózatokon belüli és hálózatok közötti áramlásának koordinálására, a termék előállítók szolgáltatásainak bővítésére és a környezetvédelmi előírások betartására.”* (Déri András)²

¹ HM Védelemgazdasági Főosztály, Vagyongazdálkodási Osztály, osztályvezető (főosztályvezető helyettes)
reti.tamas@hm.gov.hu

² <http://www.inverzlogisztika.hu> – 2006. 11. 02

1. ábra A hagyományos és inverz logisztikai folyamat elvi vázlata³

E fogalom értelmezése a HM tárcánál magába foglalja

- mindazon technikai eszközöket, melyeket a rendszerből kivontak, a leselejtezett eszközöket, a hulladékokat és mindazon tárgyakat, melyek a tárca szervezeti működéséhez nem szükségesek, feleslegessé váltak, illetve a melyeket a vonatkozó szabályok szerint az arra jogosult feleslegesnek minősített (inkurrencia).
- Az eszközökön túl természetesen e rendszer részét képezik mindazon szervezetek, melyek ezek hasznosítására vonatkozó lépéseket mind bürokratikus, mind tevőleges úton végrehajtják.
- Tároló helyek és a tároló helyeken végzett raktározási tevékenységek.
- De ide tartozik a folyamatot kiszolgáló informatikai támogatás is.
- És részét képezik a mindazok a szabályozók és módszerek melyek meghatározzák a végrehajtás és működés kereteit.

A tárca sajátosságaiból fakadóan az előző felsorolás első eleme jól körülhatárolható, de a következők kapcsolódnak és jellemzően összeolvadnak a logisztikai rendszer elemeivel. Az első elem az ún. inkurrencia kialakulását, mint az inverz logisztika tárgyát a következő fejezet mutatja be.

³ <http://www.inverzlogisztika.hu> – 2006. 11. 02

2. A jelenlegi helyzet és annak kialakulását előidéző tényezők

A jelenlegi helyzet vizsgálata során két alapvető megállapítást kell tennem.

- Az egyik, hogy a jelenleg meglévő inkurrencia több év (évtized) alatt halmozódott fel – melynek okait később fejtem ki- így kezelése és hasznosítása sajátos megoldásokat igényel.
- A másik, hogy elkerülhetetlen, hogy a mindennapi működés során folyamatosan képződik és bővül a tárca számára tovább már nem hasznos anyagok köre. Ezek kezelése és hasznosítása, felszámolása az inverz logisztika rendszerének keretein kell (kellene), hogy megvalósuljon.

Az első gondolatban említett felhalmozódás okai a következő tényezőkre vezethetők vissza, mely elemzésére már több kísérlet is született⁴:

- A Varsói Szerződés szétesésével, a hazai rendszerváltást követően megváltozott a nemzeti biztonsági stratégiánk, ezzel együtt a katonai stratégia, így a magyar haderőre háruló feladatok köre is.
- A VSZ felbomlásával a korábbi tagországok haditechnikai eszközei szinte egyszerre váltak az adott országban feleslegessé, a nemzetközi fegyver (haditechnikai eszköz) piacon túlkínálat jelentkezett.
- A haderő átszervezése katonai szervezetek megszüntetésével, felhalmozott készletek feleslegessé válásával járt együtt.
- Megindult a NATO-hoz való csatlakozás folyamata, mely szükségessé tette az új szervezet eljárásaihoz, elveihez való közelítést, melynek feltétele volt több területen a kompatibilitás megteremtése, ez együttműködést biztosító berendezések és eszközök beszerzése.
- Több modernizációs és fejlesztési program indítása kezdődött meg⁵.
- A folyamatos létszámcsökkenést a felhalmozott készletek csökkenése nem tudta követni.

⁴ Ébert László (2004): A használatból kivont speciális haditechnikai eszközök értékesítésének gondjai - Új Honvédségi Szemle. 9. szám

⁵ Dr. Gáspár Tibor mk. vezérőrnagy: (2005 november 24.) A Magyar Honvédség haditechnikai modernizációjának fő irányai – Budapest, C+D kiállításon elhangzott előadás.

- A sorkatonai szolgálat megszüntetése egy új típusú és új elvekre épülő haderő szervezetet tett szükségessé, így a meglévő eszközök hatékonyabb alkalmazása és felhasználása révén további készletek váltak feleslegessé.
- NATO csatlakozásunkat már megelőzően, csatlakozásunkat követően pedig megnövekedett mértékben vettünk/veszünk részt nemzetközi feladatokban, melynek okán meglévő eszközeink egy része már hadműveleti területen vált feleslegessé, más része nem is volt alkalmas nemzetközi feladat ellátására.
- Az orosz államadósság fejében kapott eszközök (pl. repülőgépek) több korábbi eszköz további alkalmazását tették szükségtelemmé.
- Nemzetközi együttműködés eredményeként kapott segítségek, támogatások (pl. német helikopterek, repülőgépek, gépjárművek, stb.) további eszközök kivonását vonták maguk után.
- Mindezek mellett a jogszabályi háttér a felhalmozódott felesleges készletek hasznosítását csak korlátozottan tette lehetővé.
- A hasznosításra alkalmas szervezeti háttér (inverz logisztika) nem jött létre, feladatait a logisztika szervezeti elemei végezték. (Ez szinte csak a tárolásra, raktározásra terjedt ki)

A felhalmozódott eszközök jellemzően a következők voltak:

- Haditechnikai eszközök
 - Fegyverek és fegyverzeti anyagok
 - Lőszeres és robbanó anyagok
 - Repülő és légvédelmi eszközök
 - Gépjárművek és páncélos eszközök
 - Műszaki eszközök és anyagok
 - Vegyi védelmi anyagok és berendezések
- Hadtáp eszközök
 - Ruházati anyagok
 - Üzemanyagok
 - Üzemanyag technikai eszközök
 - Élelmezési anyagok és eszközök

Mint a felsorolásból is látszik, az anyagok jelentős része veszélyes hulladék kategóriába tartozik s mint ilyen speciális bánásmódot, eljárást igényel. Ez viszont jelentős forrás igényvel jár. Mint a költségvetési forrásból gazdálkodó szervezetek általános sajátossága, így a HM tárcáé is a szűk büdzsé, a korlátozott felhasználási lehetőségek és a szigorú és számtalan korlátozással együtt járó jogszabályi háttér.

Az állami költségvetési lehetőségek szűkössége, a haderőre háruló folyamatos változási, átalakulási kényszer, emellett a meglévő szervezetek folyamatos működésének biztosítása nem tette lehetővé sem a jelentős fejlesztéseket, sem a felhalmozódott készletek felszámolása érdekében igazán hatékony lépések megtételét.

A mindennapjainkból tapasztalati úton tudhatjuk, hogy minél károsabb a környezetre egy egységnyi hulladék, veszélyesebb egy egységnyi haditechnikai eszköz, megsemmisítése, felszámolása annál többbe kerül. Bár a mindenkori kormány e tényeket elismerte és ismerte a felhalmozódott készletek környezetre és társadalomra veszélyes voltát és mértékét is, forrás továbbra sem állt megfelelő mértékben rendelkezésre a megoldáshoz. A támogatás a jogszabályi és szabályozási lépések megtételében teljesebben ki, melyről a későbbiekben még szólok.

Az előzőeken túl a civil szféra is jelentős változásokon ment keresztül, melybe hazánk korábbi hadiipari kapacitása is beletartozott. A hadiipari kapacitások csökkenése, több területen megszűnése nem használt a készleteink felszámolásának sem. Eltűntek azok a lehetőségek, melyek ellenőrzött formában, megfelelő technológia szerint e feladatot végezni tudták volna. A létrejövő új cégek, melyek a megfelelő engedélyek beszerzését követően alkalmassá váltak e feladatok átvételére kapacitásaikat csak folyamatosan tudták bővíteni.

3. Logisztika - inverz logisztika a HM tárcánál

A NATO dokumentumok⁶ megfogalmazása szerint a logisztikai támogatás a katonai szervezetek mozgatásának és fenntartásának tervezésével és szervezésével foglalkozó tervező-szervező és irányító tevékenységek, valamint végrehajtandó szakfeladatok összessége. (Logisztika: Az (véd-)erők mozgatásának és fenntartásának tervezési és végrehajtási tudománya.)

A katonai logisztika a hadfelszerelésbe tartozó hadianyagok és haditechnikai eszközök beszerzését, rendszeresítését, rendszerbenntartását, illetve rendszerből történő kivonását; a

⁶ NATO Logistics Handbook (1997)

katonai szervezetek anyagi-, technikai-, egészségügyi-, elhelyezési-, közlekedési igényeinek kielégítését integráló komplex rendszer.

A logisztikai támogatás feladatrendszere termelői- és fogyasztói logisztikai területekre oszlik⁷, amelyek egységes rendszerben működnek. A termelői logisztika területéhez tartozó feladatokat a Honvédelmi Minisztérium szervei irányítják, és a háttérintézmények hajtják végre. A fogyasztói logisztika területéhez tartozó feladatokat a Magyar Honvédség alakulataiba szervezett logisztikai egységek végzik. Ebben a megközelítésben az inverz logisztika elemei is mindkét területben megtalálhatók.

A tárcsa logisztikai rendszere funkcionálisan az alábbi 4 részre tagolható⁸:

- Ellátási (beszerzési) logisztika, mely a szervezet működéséhez szükséges anyagokkal való ellátást tervezi, szervezi és a beszerzést végzi.
- Termelési (gyártási) logisztika, mely a már rendszeresített eszközök működőképességének fenntartásaként, egyes javítási folyamatok (tároló helyeken kialakított speciális elemek) esetén értelmezhető a honvédségi sajátos viszonyok között.
- Elosztási (értékesítési) logisztika, mely a működés teljes spektrumát átfogja, az ellátási láncon keresztül biztosítja a beszerzett anyagok felhasználókhoz való eljutását.
- Gyűjtési (újrahasznosítási) logisztika, mely az inverz logisztika fogalmához a legközelebb áll, nem csak megnevezésében, de tartalmában is. Ugyanakkor jellemző különbségeket is találunk a két fogalom között. A katonai terminológiában a gyűjtési logisztika részét képezi a harc során meghibásodott technika, megsebesült katona kimentése is. E sajátos megközelítés sajátos gazdasági megfontolásokat – azaz a katonák esetén nincs helye gazdasági megfontolásnak - is magában hordoz. Így bár fogalmi közelsége ugyan adott, de a funkcionálisan eltér a civil szférában értelmezett megfogalmazástól.

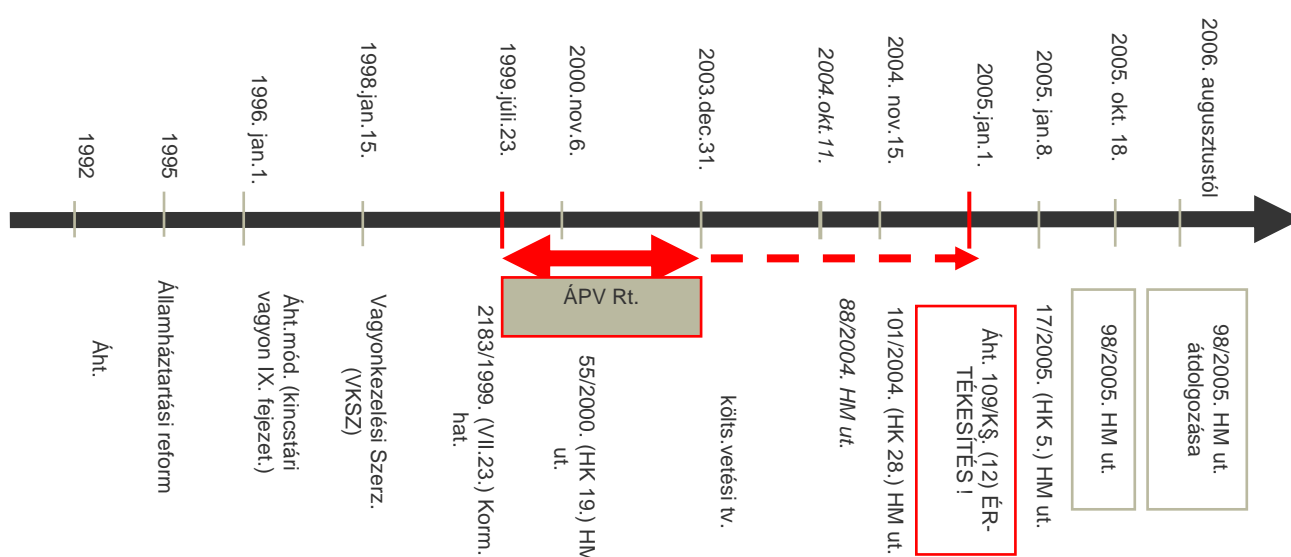
⁷ A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Logisztikai Doktrínája 2002, p:8

⁸ Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Logisztikai Tanszék (2004): A harc-hadművelet logisztikai támogatása I. - Egyetemi jegyzet - Budapest

A tárca „inverz logisztika” rendszere jelenleg a felhalmozódott és folyamatosan képződő készletek – inkurrencia – kezelésében és hasznosítási folyamataiban teljesebben ki a következőkben leírt keretek és módszerek között.

4. A jelenlegi helyzetet és az inkurrencia kezelését meghatározó jogszabályi háttér⁹

A kincstári (ingó) vagyon kezelése az államháztartási reform által megalkotott kincstári vagyon fogalmának bevezetésétől napjainkig a Honvédelmi Minisztériumban három alapvető szakaszra bontható. Ezt szemlélteti a 2. számú ábra.

2. ábra Jogi háttér változásai

Első lépések a rendszerváltást követően (-1999.)

Az időszakra jellemző volt a HM alárendeltségébe tartozó költségvetési szervek bevételi előirányzat-előírása és ennek teljesítésére a teljes hatáskörű liberalizált értékesítési jogosultság. Ez egyben a bevételi előirányzat előírása következtében gyakorlatilag kötelezettség volt. Ez alapján a katonai szervezetek, logisztikai egységek, stb. a honvédelmi célú katonai feladataik végrehajtásán túlmenően ingóságok különböző értékesítésével is foglalkoztak.

⁹ Furman Gusztáv (2006): A kincstári ingó vagyon kezelése, a vagyonkezelés szabályozása a Honvédelmi Minisztériumban – Szakdolgozat Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Közigazgatási Jogi Tanszék

A rendszer a Vagyonkezelési Szerződés¹⁰ 1998. január 15-ei megkötését követően is mintegy egy éven át érvényesült – az összes körülményt, a hiányosságokat és a pozitívumokat egyaránt mérlegelve és az elmúlt időszak tapasztalatait figyelembe véve – többé kevésbé hatékonyan.

Ebben az időszakban került értékesítésre részben az egyes szakmai szervek (a vagyontárgyak birtokosai, az ún. anyagnemfelelősök), részben a HM Beszerzési és Biztonsági Beruházási Hivatal (HM BBBH) technikai lebonyolításában több száz gépjárműtechnikai eszköz; több tízezer kézi lőfegyver és különféle fegyverzettechnikai szakanyag; repülőeszközök, mintegy 5-600 tonna lőszer-megsemmisítésből származó fémhulladék és mintegy 300 tonna különösen veszélyes hulladéknak minősülő rakéta hajtóanyag (kénsavas melanzs). A felesleges ingóságok értékesítésének bevételei a honvédelmi tárca anyagnemfelelősökre lebontott bevételi előirányzatai teljesítésére kerültek elszámolásra.

Az Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Rt. szerepe (1999-2004.)

A felesleges ingó vagyon kincstári vagyonkörből kikerülése és további kezelése tekintetében a honvédelmi tárca vonatkozásában gyökeresen új helyzetet teremtett 1999-ben a Kormány vonatkozó döntése, mely a honvédelmet érintő egyes kérdésekről szóló 2183/1999. (VII. 23.) Korm. határozatban került megfogalmazásra.

Az új koncepció alapfilozófiája, a jogalkotó célja az volt, hogy a honvédelmi tárcát, a Magyar Honvédséget mentesítse az alaprendeltetésébe nem tartozó értékesítési feladatok végzése alól és a HM számára feleslegessé vált vagyont egy, az állami vagyon lebontására szakosodott, a honvédelmi feladatokat végző szervezetektől elkülönülő intézmény végezze a saját, kialakult szervezet- és kapcsolatrendszere alkalmazásával, költség- és időhatékony módon. Az elképzelés reálisnak és nagyszerűnek tűnt.

A vizsgált időszak jellemzője volt, hogy a HM kötelezettségeit az ingóságok vonatkozásában (a 2183/1999. (VII.23.) Korm.határozaton túl) minden évben az éves költségvetési törvény „salátatörvény” része rögzítette és – kapcsolódóan az értékesítési jog megvonásához – a tárca költségvetése - és költségvetési szervei elemi költségvetése – számára bevételi előirányzatot nem írt elő, ugyanakkor – eltérően más központi költségvetési

¹⁰ A Kincstári Vagyon Igazgatóság (KVI) és a Honvédelmi Minisztérium között létrejött szerződés, mely a magyar állam tulajdonában és a HM vagyonkezelésében lévő – gyakorlatilag minden ingó, ingatlan, részesedés, stb - eszközökre vonatkozó jogosultságokat és kereteket határozza meg

szervektől – a honvédelmi tárca valamennyi keletkező bevételének a központi költségvetés részére történő befizetését írta elő. Ennek köszönhetően a HM által az ÁPV Rt. megbízása alapján végrehajtott értékesítések bevételeinek teljes összege az ÁPV Rt. részére került átutalásra, míg az értékesítések előkészítésének és lebonyolításának költségei a HM-et terheltek.

A honvédelmi tárcától átadásra került ingó vagyon hasznosításához az ÁPV Rt. szervezeti feltételei azonban nem voltak meg, mivel a vagyon specialitása alapján az ÁPV Rt. portfólió-kezelés terén kompetens munkatársai a HM ingó vagyontárgyainak értékesítéséhez – egyáltalán a vagyontárgyak ismeretéhez – a megfelelő szakmai felkészültséggel nem rendelkeztek. Az ÁPV Rt. a feleslegek átvételével és azok további kezelésével, hasznosításával, megsemmisítésével kapcsolatos feladatok végrehajtására - pályázatás eredményeként - 2000. október 1-ével megbízási szerződést kötött a HM Elektronikai, Logisztikai és Vagyonkezelő Rt.-vel.

A költségvetés által behatárolt lehetőségek miatt a HM elemi érdeke volt a feleslegek felszámolása érdekében az átadás-átvételi folyamat fokozott gyorsítása és a költségek ÁPV Rt. felé történő minél nagyobb mértékű érvényesítése. Ugyanakkor látható, hogy az időszak jellemzésénél az ÁPV Rt. szerepének az alapkoncepció szerinti pozitív hatásaként kiemelt értékesítési tevékenység átcsoportosításának érvényre jutása már a szervezeti feltételek biztosításánál akadályokba ütközött. Ebből következett, hogy 1999. nyarától a felesleges ingóságok kiáramlása több, mint egy évig állt, mely az átadás-átvételek késlekedése miatt az ingóságok tárolásához kötődő infrastrukturális és személyi jellegű ráfordítások a honvédelmi tárca logisztikai költségvetéséből több száz millió forint kiadást eredményeztek.

A HM számára felesleges ingó vagyon kezelésének szabályozása kapcsán az ÁPV Rt. szerepével jellemzett időszakban az éves költségvetési törvények valamennyi felesleges készlet és tárgyi eszköz, így a hulladékok, veszélyes hulladékok átadására is köteleztek

Az ÁPV Rt. szerepvállalásával jellemzett időszak elemzése során megállapítható, hogy a HM vagyonkezelésében lévő és feleslegessé vált ingóságok a polgári életben nem, vagy csak korlátozott mértékben használhatóak fel, illetve (részben ismeretlen) összetételük alapján a veszélyes anyagok-, hulladékok kategóriájába tartoznak, amelyeket csak - esetenként jelentős - ráfordítással lehet megsemmisíteni, ártalmatlanítani.

Annak ellenére, hogy a HM és az ÁPV Rt. között a feleslegek átvétele tárgyában kötött Megállapodás a veszélyes hulladékok kérdéskörét is rendezte, az átadás-átvétel és értékesítés nem a felesleges ingóságok teljes vertikumára, hanem a piacon keresettebb, kurrens eszközök átvételére irányult (így gyakorlatilag veszélyes hulladékok, selejt üzemanyagok, rakéta-hajtóanyagok, vagy például a részben instabil, kikristályosodó robbanóanyagok stb. átvételére irányuló készség nem nyilvánult meg).

Az ÁPV Rt. lévén profitorientált gazdasági társaság, gyakorlatilag a polgári szférában kurrensnek tekinthető (lásd gépjárműtechnikai szakanyagok), újrahasznosítható (lásd ólom-akkumulátorok egy része, illetve fémhulladékok) „piacképes vagyont”-t vette át. (Hasonló helyzet állt elő az ENSZ felhalmozódott készletei felszámolása során az első próbálkozásokat követően is, bár ott később a készletek felszámolása a kölcsönös gazdasági érdekek és érdekeltségek miatt megvalósult¹¹)

A tárgyidőszakot jellemezték az ingó vagyontárgyak ÁPV Rt. és megbízottja általi átvételének időigényességéből adódó és a HM érdekeivel ellentétes körülmények (tároló ingatlanok őrzés-védelmi és infrastrukturális költségei, a foglalkoztatott átadó személyzet bérköltségei, és a felesleges ingóságok további felhalmozódása, a „kimazsolázás” stb.).

Mindez a HM szempontjából a kiáramlási folyamatot kedvezőtlenül lassította.

A tárgyidőszak negatív tapasztalatainak oka (a folyamat időigényessége) nem az átvevő fél szemléletében keresendő, hanem a rendszer sajátossága volt.

Az ÁPV Rt. szerepének újragondolása eredményeként lépett hatályba 2004. január 1-jével a Magyar Köztársaság 2004. évi költségvetéséről és az államháztartás hároméves kereteiről szóló 2003. évi CXVI. törvény 13. §-a.

A 2004. január 1-től kezdődött időszak

A 2004. január 1-el hatályba lépett jogszabályi változásokkal kezdődött időszak jellemzője, hogy az ingó vagyontárgyak ÁPV Rt. részére történő átadási kötelezettség oldódott, az ingóságok más irányú hasznosításának lehetősége megnyílt.

¹¹ Ébert László (2005): Az ENSZ feleslegessé vált eszközei értékesítésének gyakorlata (Esettanulmány) – Katonai Logisztika 3. szám

Ugyanakkor az időszak első évében, 2004-ben a lehetőségek realizálásának kézzelfogható eredménye nem volt. Tovább nehezítette 2004-ben a HM számára megnyílt lehetőségek érvényesülését az a körülmény, hogy a költségvetési törvény továbbra is a HM fejezet összes bevételének a központi költségvetés részére történő befizetését írta elő és a felesleges ingóságok értékesítésre előkészítésére, a hulladékok megsemmisítésére költségvetési forrást nem biztosított.

A 2005. január 1-el hatályba lépett költségvetési törvény (a Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetéséről szóló 2004. évi CXXXV. törvény) „salátatörvény része” az Áht.-ba beemelte az ingó vagyon kezelése tekintetében a HM (és a BM) sajátosságait. A költségvetési törvény – amellet, hogy költségvetési előirányzatot továbbra sem biztosított a felesleges ingóságok kezelésére - a korábbi évek rendelkezéseivel ellentétben nem írta elő az ingó tárgyi eszközök és készletek értékesítése során keletkezett bevételeknek a központi költségvetésbe történő befizetését, hanem lehetővé tette a felesleges ingó vagyon – közte a hulladékok – megsemmisítésének, kezelésének feladataira történő felhasználást (a Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetéséről szóló 2004. évi CXXXV. törvény 10.§ (1) bekezdés i) pont és ugyanezen szakasz (3) bekezdés).

A vázolt jogszabályi módosulások eredményeként 2005. január 1-ével a honvédelmi tárca egészét tekintve az 1999. július 23. előtti liberalizált vagyonkezelés elméleti lehetősége nyílt meg, amelynek a HM alárendeltségébe tartozó szervezetek vonatkozásában máig hatóan a központosított vagyonfelügyeletet és eljárási rendet szabályozó rendelkezések szabnak korlátot.

A feladat megoldására 2004. augusztus 1-jével a honvédelmi miniszter miniszteri biztost (MIB) nevezett ki. A folyamat szabályozására ezt követően több HM utasítás készült, melyek a formálódó gyakorlat alapján kényszerültek megújulásra.

A HM MIB kodifikációs tevékenysége eredményeként 2005. október 18-án hatályba lépett – a jelenleg is hatályos – a Magyar Állam tulajdonában, a honvédelmi Minisztérium vagyonkezelésében lévő ingó vagyon feleslegesnek minősítésének, vagyonkezelésének és hasznosításának szabályiról, valamint a miniszteri biztos feladat- és hatásköréről szóló 98/2005. (HK 21.) HM utasítás. Az utasítás meghatározta a döntési kompetenciákat, a lefolytatandó eljárásokat, az értékesítési módokat, a szerződések jóváhagyásának rendjét. – Gyakorlatilag a HM inverz logisztikai rendszerének szabályozási alapköve.

5. Inverz logisztikai (hasznosítási) folyamatok és azok jellege, jelentősége

Mint a megelőző fejezetből látható, több elképzelés és megoldás is körvonalazódott és megvalósult az elmúlt másfél évtized alatt. A jelenlegi helyzet HM tárcának viszonylag tág teret enged, de a tárca a közigazgatás jogi korlátai között kihasználni csak nehézkesen képes. A hierarchikus szervezeti struktúra, a bürokratikus eljárási rend, a tárcától idegen értékesítési és hulladékgazdálkodási feladatok, valamint a kezelt anyagok sajátosságai (fegyverek, stb.) nem segíti elő a hatékony végrehajtást. E keretek között az előrelépést a vonatkozó jogszabályi háttér alapján a következő lehetőségek adják (kivonatosan):

„A Honvédelmi Minisztérium ... a vagyonnevelésében lévő, a honvédelmi miniszter által honvédelmi célra ... feleslegesnek minősített és az államháztartás alrendszerében más központi költségvetési szerv által hasznosításra nem kerülő ingó tárgyi eszközeit és készleteit

- *az ÁPV Rt.-vel történő megállapodás alapján térítésmentesen az ÁPV Rt. hozzárendelt vagyonába adhatja,*” - az ÁPV Rt határozata alapján ez a lehetőség a továbbiakban nem alkalmazható, mert az ÁPV Rt 2005-ben lezárta a honvédségi eszközök átvételét.
- *„a kincstári vagyonra vonatkozó általános szabályok szerint térítés ellenében értékesítheti vagy hasznosíthatja,*
- *a haditechnikai ... eszközök kivételével önkormányzatok, karitatív tevékenységet folytató szervezetek részére, továbbá katasztrófák és súlyos szerencsétlenségek megelőzése, következményeinek elhárítása vagy enyhítése céljából az érintett szervezet részére írásbeli megállapodással, térítésmentesen tulajdonba, vagyonnevelésbe vagy használatba adhatja,*
- *magyarországi múzeumok részére – magyarországi igény hiányában külföldi múzeumok részére is – írásbeli megállapodással, térítésmentesen tulajdonba, vagyonnevelésbe vagy használatba adhatja, ideértve a hatástalanított haditechnikai eszközöket is,*
- *a környezetvédelemre és a hulladékok kezelésére vonatkozó jogszabályok figyelembevételével megsemmisíthetheti... ”¹²*
- kormánydöntés alapján nemzetközi együttműködésben segélyként átadhatja;
- Központi költségvetési szervnek a vagyonnevelői jogot átruházhatja.

A jelenlegi eljárások tehát e felsorolás szellemében az Áht. és végrehajtási rendeletei alapján történnek az értékesítési lehetőségek elsődleges kihasználásával.

¹² 1992. évi. XXXVIII tv. – az államháztartásról (ÁHT) 109. §

6. Elért eredmények

Érvényes jogszabályok és egyéb belső szabályzók alapján folyamatosan dolgozunk a felesleges készletek hasznosításán, kezelésén.

A szabályozási háttérén túl megvannak a kijelölt szervezetek és személyek a hasznosítási feladatok végrehajtására, de ez nem különül el sem a hagyományos logisztikai rendszertől, sem az egyéb gazdálkodási folyamatokban résztvevő szervezeti elemektől.

Létrejött egy viszonylag jó adattartalmú adatbázis, amely azonban off-line üzemeltetésű, az információtovábbítás jellemzően papír alapú, illetve elektronikus adathordozókon valósul meg.

A hasznosítások jellegét és mennyiségét az alábbi adatok¹³ jellemzik:

Értékesítések, megsemmisítések vonatkozásában:

- Közel 60 értékesítési eljárás került lefolytatásra, nettó ~900 MFt árbevétellel. Egy-egy eljárás átlagos időszükséglete 145 napról 102 napra csökkent.
- Több inkurrencia tárolását végző raktár készlete teljes egészében értékesítésre került. Jelentős csökkent további néhány raktár lekötöttsége.
- Lőszeres és fegyveres csere alapú tranzakciója valósult meg ~300-400 MFt értékben.
- A képződött bevételekből különösen veszélyes anyagok (lőszeres és rakéták) megsemmisítésére került sor.
- A rendelkezésre álló költségvetési források egy szűk keretösszegéből több száz tonna lőszer hatástalanítását, megsemmisítését hajtatta végre a HM tárca.

Térítésmentes átadások vonatkozásában

- központi költségvetési szervek részére: 26;
- önkormányzatok részére: 222;
- karitatív szervezetek, egyesületek részére: 39;
- katasztrófa elhárítás érdekében: 15;
- múzeum részére: 10;
- kormánydöntés alapján: 7 esetben történt átadás.

¹³ az adatok 2005. január 01 - 2006. szeptember 30 időszakra vonatkozó, összesített adatok (forrás: HM VGF)

Az átadásokat az átadások száma csak kevéssé jellemzi, hiszen az egy tételtől a több ezer, vagy akár több ezer tételig is terjedhet. Jelentőségük egyrészt a raktári kapacitások felszabadításában rejlik, másrészt, ami ennél fontosabb, az átvevő részéről forrás megtakarítással jár. Mivel az átvevő szervezetek – mint az előző felsorolásból is látható – jórészt költségvetési forrásból gazdálkodnak, így számukra és a költségvetési szféra egésze számára jelent forrás felszabadítást.

7. Megvalósítható lépések, kitűzött irányok, célok

A közigazgatási reform keretein belül és azon túl is jelentős átalakulás folyik a HM tárcánál. Megtörtént a minisztérium szervezeti átalakítása és megkezdődött a tárca szervezeteinek – hivatalainak, háttérintézményeinek és a Magyar Honvédség alakulatai egy részének - átszervezése. Mindez a következő területeken jelent (jelenthet) változást a tárca inverz logisztikai rendszerében:

- Új, racionalizált struktúra.
- Új, a korábbi tapasztalatok és az új szervezeti struktúrára épülő szabályozási rendszer.
- Továbbfejlesztett informatikai háttér az információk továbbítása, feldolgozása és kezelése érdekében.
- Hatékonyabb hasznosítási megoldások.
- Outsourcing lehetőségek felderítése, vizsgálata, kihasználása

Az inverz logisztikai rendszer hatékonyságának növelése érdekében a következő irányok és célok fogalmazhatók meg:

- A honvédségi felesleget tároló raktárak számának csökkentése, meglévő (megmaradó) tároló helyek adatszolgáltatási képességének, készségének és lehetőségének bővítése. (irodaautomatizálás)
- A hasznosítási folyamatok – elsősorban az értékesítések – időszükségletének csökkentése, hatékonyság és eredményesség növelése.
- A civil szféra által felkínált hasznosítási formulák lehetőségének kihasználása a meglévő jogszabályi környezetben. (outsourcing)
- A felhalmozódott felesleges készletek felszámolását követően egy új, folyamatosan képződő feleslegek kezelésére alkalmas struktúra kialakítása, további felhalmozódások lehetőségének kizárása.

- A meglévő és alkalmazott tervezési modellek alapján a termék életút tervezés során az inverz logisztikai rendszer sajátosságainak figyelembe vétele.
- Ez ellátási lánc menedzselési folyamat kapcsolódási pontjainak megkeresése, összekötése az inverz logisztikai folyamat egyes elemeivel (pl. „háztartási” elektronikai hulladékok kezelése)
- Elektromos és elektronikai hulladékokra vonatkozó kezelési, hasznosítási (visszavételi kötelezettség) lehetőségek kihasználása¹⁴
- Nemzetközi tapasztalatok felhasználása a hazai gyakorlatban.

Összefoglalás

A HM tárca inverz logisztikai rendszere bár sajátos értelmezésben és környezetben, jogszabályi meghatározottságban a civil szféra lehetőségeire építve és azzal szoros együttműködésben a vázolt célok érdekében dolgozik. Eredményes munka csak az inverz logisztikai rendszerben megfelelő tapasztalattal, engedélyekkel és képességekkel rendelkező vállalkozások bevonásával végezhető. Ennek során építeni szükséges a külföldi tapasztalatokra, eljárásokra.

A HM-nek nem érdeke és nem célja, hogy felesleges készletei terheljék gazdálkodását, költségvetését és lekössék kapacitásait. Nem kíván a felszámolásra önálló képességeket és kapacitásokat kiépíteni.

Ebből következően nyitott a vállalkozói szféra felé, melynek során a bevétel orientált, illetve költség-hatékony formákat részesíti előnyben. Emellett kiemelt figyelmet fordít a veszélyes hulladékok felszámolására.

Jelen ismertető összeállításánál során célom volt, hogy a bemutatás a kedves olvasónak a magyar haderő inverz logisztikai rendszerének sajátosságait, lehetőségeit és korlátait, mely tovább gondolkodásra készíthet. A látásmód minden bizonnyal sajátos, hiszen senki sem lépheti át saját árnyékát, de azért megvilágítástól függően sokféleféppen látható és láttatható az.

Remélem, hogy a megvilágítás erősödött és az olvasó számára is tisztább kép alakult ki a logisztika e területéről a HM tárca eljárásai rendjében. Számítok rá, hogy az írás kapcsán érkező visszhangok számomra is új irányokat és lehetőségeket tárhatnak fel a munkám és kutatásaim során.

¹⁴ Benkő Lajos: Elektromos és elektronikus hulladékok kezelésének háttere és kapcsolódó logisztikai feladatok - Szakdolgozat 2005

Felhasznált irodalom

A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Logisztikai Doktrínája – 2002.

Benkő Lajos: Elektromos és elektronikus hulladékok kezelésének háttere és kapcsolódó logisztikai feladatok - Szakdolgozat 2005.

Dr. Gáspár Tibor mk. vezérőrnagy: (2005. november 24.) A Magyar Honvédség haditechnikai modernizációjának fő irányai – Budapest, C+D kiállításon elhangzott előadás.

Ébert László (2004): A használatból kivont speciális haditechnikai eszközök értékesítésének gondjai - Új Honvédségi Szemle. 9. szám

Ébert László (2005): Az ENSZ feleslegessé vált eszközei értékesítésének gyakorlata (Esettanulmány) – Katonai Logisztika 3. szám

Furman Gusztáv (2006): A kincstári ingó vagyon kezelése, a vagyonkezelés szabályozása a Honvédelmi Minisztériumban – Szakdolgozat Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Közigazgatási Jogi Tanszék

NATO Logistics Handbook (1997) – NATO Headquarters Brussels

NATO logisztikai kézikönyv (1996) – Budapest

www.inverzlogisztika.hu – 2006. november 02.

Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Logisztikai Tanszék (2004): A harc-hadművelet logisztikai támogatása I. - Egyetemi jegyzet - Budapest